

BJERKAKER LEARNING LAB

FRAGMENTS

UN PUZZLE TRANSILVAN

RECONSTITUIND CULTURA MEDIEVALĂ DIN FRAGMENTE DE CODICE

Proiect finanțat prin Granturile SEE 2014 - 2021 în cadrul Programului RO-CULTURA

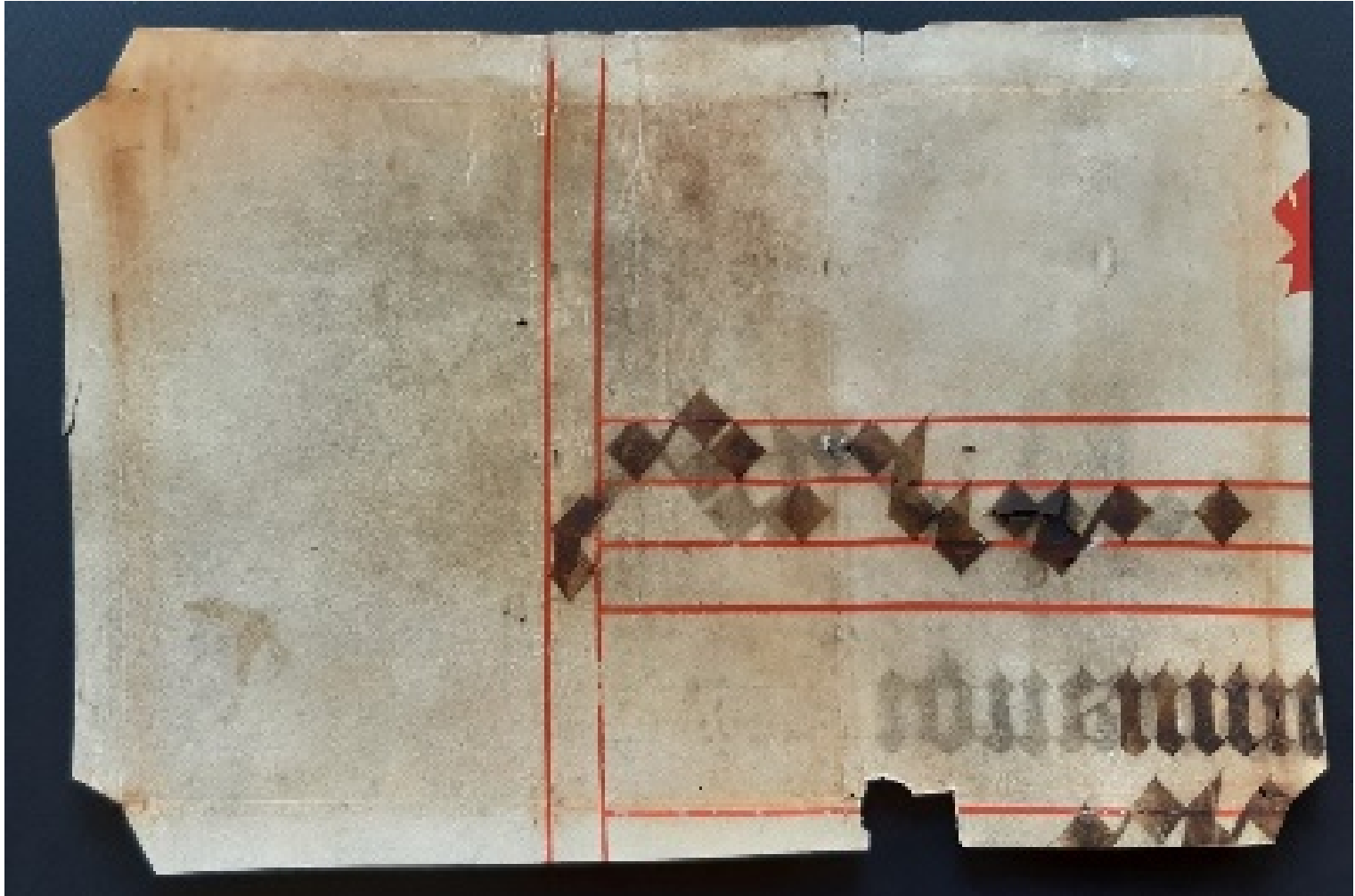
Expoziția valorifică 21 de manuscrise medievale pe suport pergament descoperite între 2017-2018 în depozitele Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca.

Grație proiectului *FRAGMED – Un puzzle transilvan: reconstituind cultura medievală din fragmente de codice*, finanțat prin Granturile SEE 2014 – 2021 în cadrul Programului RO-CULTURA, implementat de Ministerul Culturii – Unitatea de Management a Proiectului, Academia Română Filiala Cluj-Napoca, în parteneriat cu Muzeul Național al Unirii Alba-Iulia și Bjerkaker LearningLab din Norvegia au fost restaurate fragmente de manuscrise medievale maculate în sec. XVI-XVII în vechile școli ale Clujului. Cu această ocazie s-a născut la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca o nouă colecție – *fragmenta codicum* –, ale cărei piese pot fi consultate sub cotele *Fragm. Cod. Lat.*

Expoziția vă prezintă aceste fragmente din vechile manuscrise ale Clujului și ale Transilvaniei în contextul fascinant al istoriei cărții medievale și moderne timpurii.

În conceperea expoziției și în organizarea vitrinelor expoziționale, activitate în care s-a implicat și instituția parteneră din Norvegia, Bjerkaker LearningLab, s-a ținut cont de chestiunile cele mai relevante legate de manuscrisele medievale, de proveniența, istoria și traseul lor european, precum și de înrudirea cu alte manuscrise din diverse centre europene.

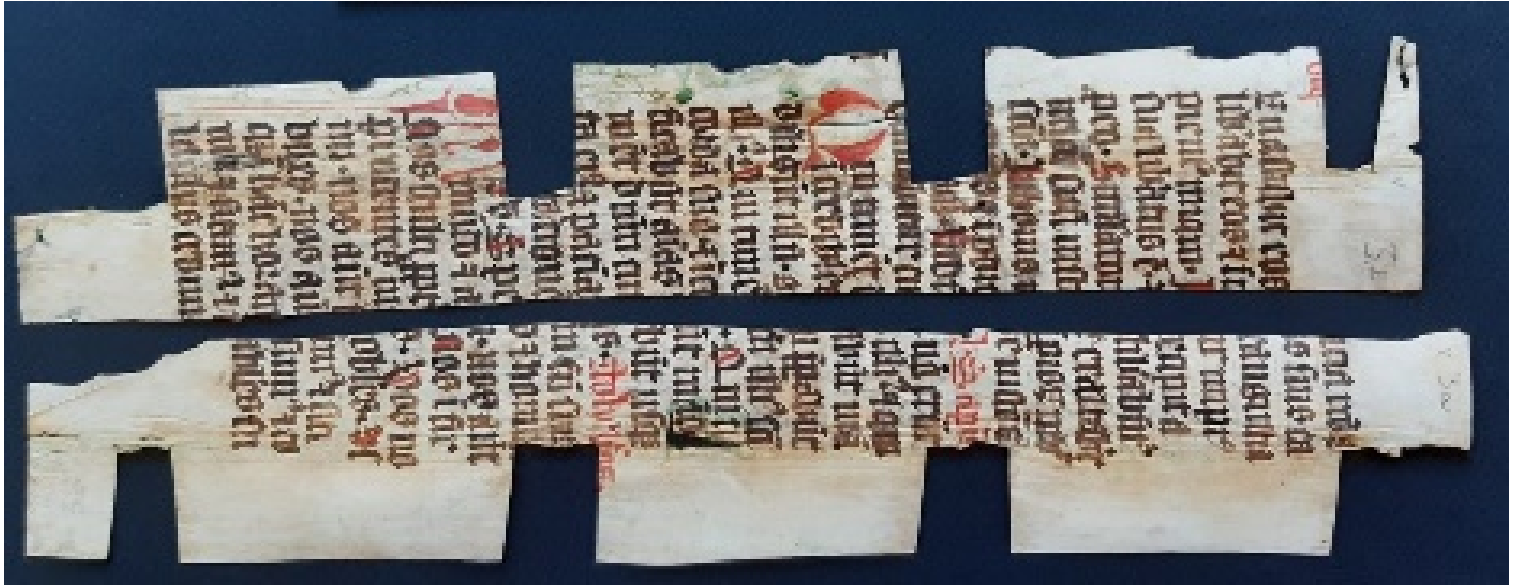
Fragm. Cod. Lat 1 - Fragmentul face parte din gradualul comandat la Praga de Ioan Filipeș, episcopul Oradei între 1476-1490. S-au păstrat puține fragmente din acest gradual, dar supraviețuiește la Arhiva diecezană din Győr o mare parte din antifonarul de sec. XV. Fragmentul ilustrează uzul liturgic al diocezei catolice de Oradea la sfârșitul Evului Mediu și este esențial pentru memoria bisericii orădene medievale. El face parte din cele patru volume monumentale, de lux, comandate de episcopul Filipeș în ultimii ani ai domniei lui Matia Corvinul. Fragmentul prezintă notații muzicale și o scriere textuală gotică de calitate impecabilă, dar nu are inițiale decorate precum alte pagini din ms. de la Győr.

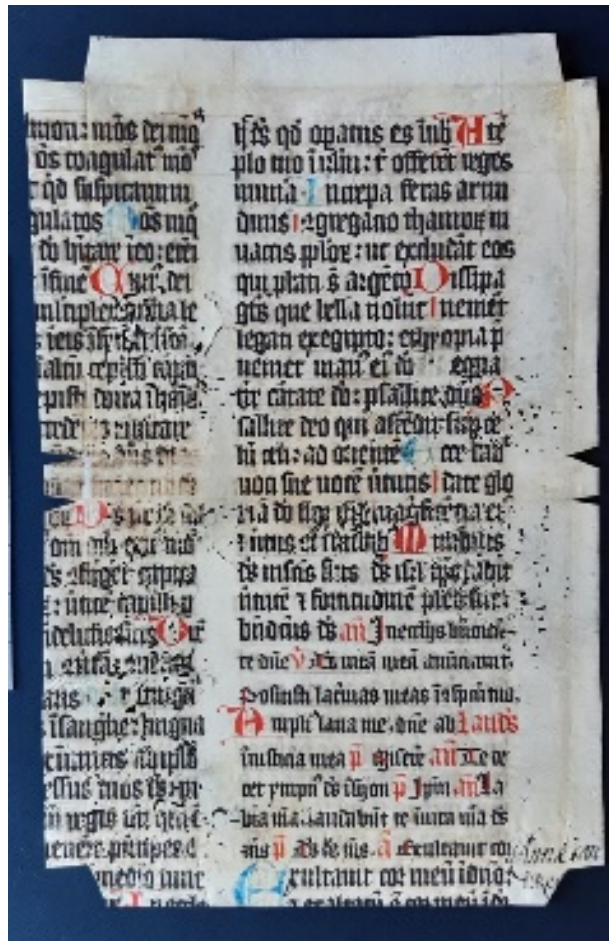
Fragm. Cod. Lat 2 - Fragmentul face parte din antifonarul comandat la Praga de Ioan Filipec, episcopul Oradei între 1476-1490. Supraviețuiește la Arhiva diecezană din Győr o mare parte din antifonarul de sec. XV. Fragmentul ilustrează uzul liturgic al diocezei catolice de Oradea la sfârșitul Evului Mediu. Fragmentul este esențial pentru memoria bisericii orădene medievale. El face parte din cele patru volume monumentale, de lux, comandate de episcopul Filipec în ultimii ani ai domniei lui Matia Corvinul. Fragmentul prezintă notație muzicală gotică pătrată, inițiale lombarde filigranate, cadele subliniate și foliate, dintre care merită semnalată inițiala A de pe verso, locuită de imaginea unui porumbel (Duhul Sfânt), ilustrând tema sărbătorii (Rusaliile). Scrierea textuală gotică este de bună calitate.

Fragm. Cod. Lat 3 - Cele două fragmente au fost decupate dintr-un lectionar copiat și folosit cel mai probabil în Transilvania în sec. XV. Deși au supraviețuit o seamă de manuscrise liturgice din Transilvania medievală, fiecare nou item este un unicat, care documentează istoria liturghiei catolice medievale în zona noastră. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului, dar putem presupune că el provine dintr-un manuscris liturgic al Clujului sau al Transilvaniei, având valoare ca atare. Fragmentul prezintă doar inițiale lombarde (roșu/albastru) și o textuală gotică de calitate medie.

Fragm. Cod. Lat 4 - Fragmentul face parte dintr-un breviar roman copiat cel mai probabil în Transilvania la începutul sec. XV. Deși au supraviețuit o seamă de manuscrise liturgice din Transilvania medievală, fiecare nou item este un unicat, care documentează istoria liturghiei catolice medievale în zona noastră. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului, dar putem presupune că el provine dintr-un manuscris liturgic al Clujului sau al Transilvaniei, având valoare ca atare. Fragmentul prezintă doar inițiale lombarde (roșu/albastru) și o textuală gotică de bună calitate.

Fragm. Cod. Lat 5 - Fragmentul a fost decupat din dintr-un gradual copiat în Transilvania, pentru uzul unei comunități din Ținutul Secuiesc, în primele două-trei decenii ale sec. XVI. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului, dar adnotările din sec. XVI-XX fac referire la “Zereda” (Csíkszereda/Miercurea Ciuc) și Udvarhely (Odorheiu Secuiesc), deci putem presupune că el provine dintr-un manuscris liturgic folosit în Ținutul Secuiesc la sfârșitul Evului Mediu, având valoare ca atare. Fragmentul prezintă notație muzicală gotică pătrată, inițiale lombarde (roșu/albastru), cadele – dar nu e remarcabil din punct de vedere artistic. Scrierea textuală gotică este de bună calitate.

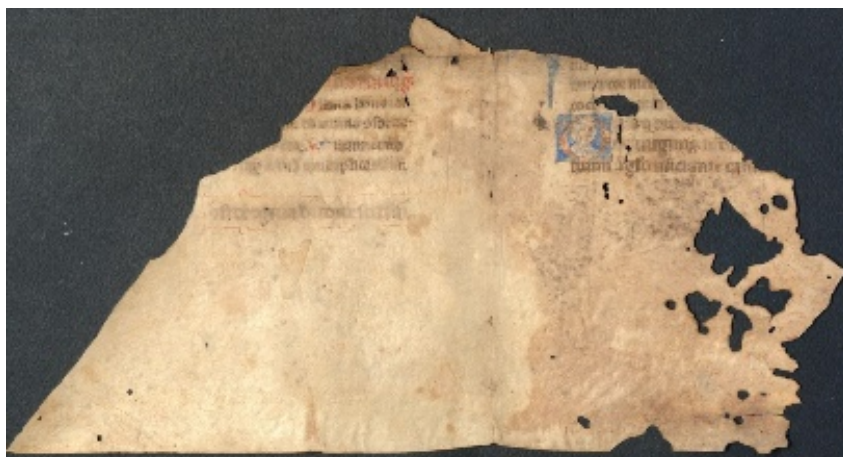
Fragm. Cod. Lat 6 - Fragmentul a fost decupat din dintr-un gradual copiat probabil în Transilvania, în jurul anului 1400. Deși au supraviețuit o seamă de manuscrise liturgice din Transilvania medievală, fiecare nou item este un unicat, care documentează istoria liturghiei catolice medievale în zona noastră. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului, dar putem presupune că el provine dintr-un manuscris liturgic al Clujului sau al Transilvaniei, având valoare ca atare. Fragmentul prezintă notație muzicală gotică, inițiale lombarde rubricate și rubrici, o cadelă subliniată și filigranată specifică manuscriselor liturgice latine din sec. XIV/XV, precum și o scriere textuală gotică de bună calitate.

Fragm. Cod. Lat 7- Fragmentul reprezintă un bifoliu dintr-un liturghier (*missale*) copiat în Europa Centrală (Transilvania?), în sec. XV. Deși au supraviețuit o seamă de manuscrise liturgice din Transilvania medievală, fiecare nou item este un unicat, care documentează istoria liturghiei catolice medievale în zona noastră. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului, care era păstrat la Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca, într-o cutie fără indicații ale cărții gazdă din a cărei legătură a fost desprins. Fragmentul prezintă câteva inițiale în culori (roșu, albastru), dar nu are o valoare formală excepțională, intrând în media producției de carte din zonă.

Fragm. Cod. Lat 8 - Fragmentul a fost decupat dintr-un liturghier (*missale*) copiat în Italia în sec. XIV. Fragmentul nu este neapărat relevant pentru spațiul nostru istoric, căci provine dintr-un manuscris liturgic italian. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului și ar fi hazardat să afirmăm că acesta a circulat în Transilvania medievală, caz în care, probabil, ar fi fost folosit în medii franciscane sau dominicane. Fragmentul prezintă o splendidă inițială istoriată anluminată, reprezentând-o pe Sf. Fecioară, și o scriere textuală gotică de foarte bună calitate.

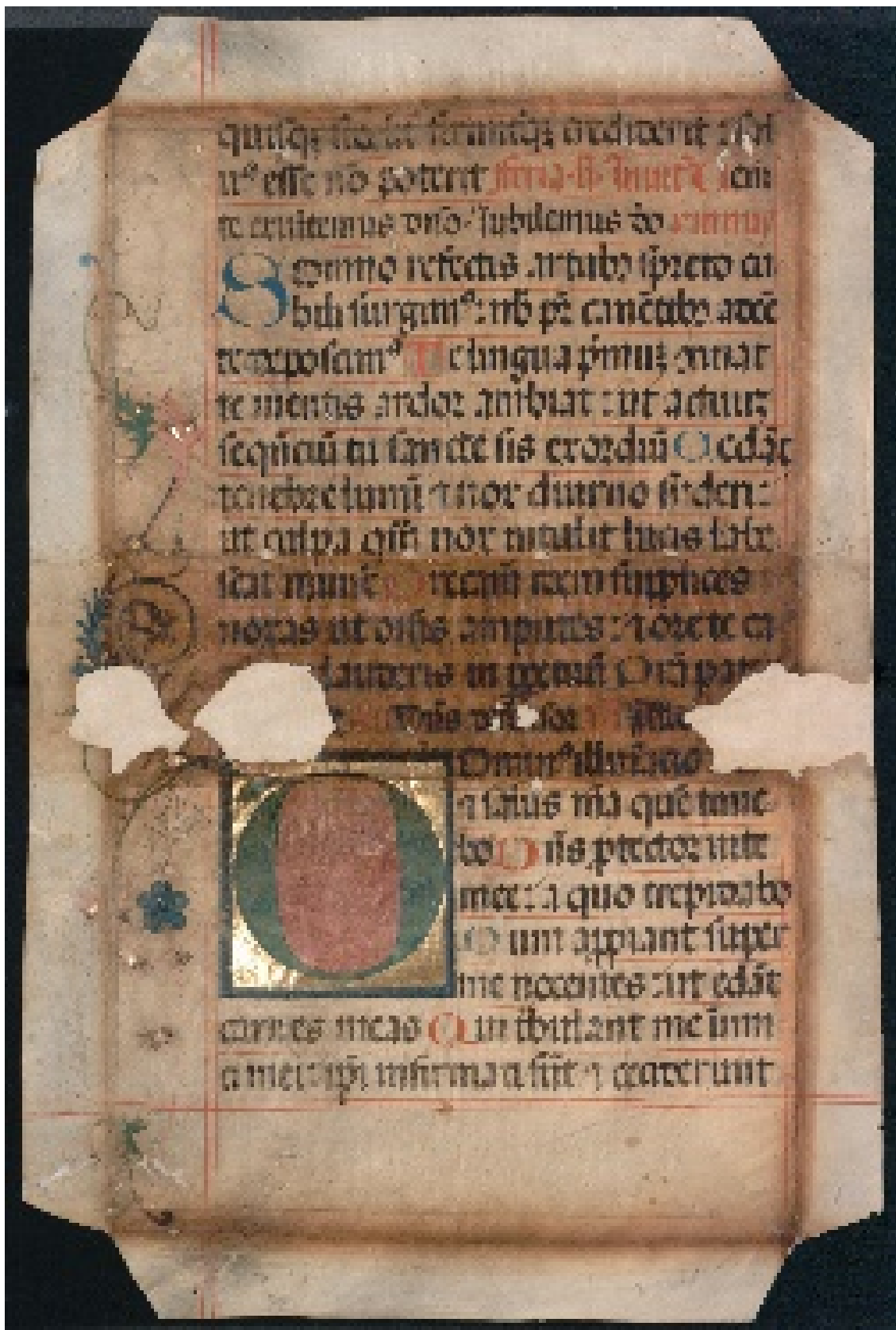
Fragm. Cod. Lat 9 - Fragmentul a fost decupat dintr-un liturghier (*missale*) copiat în Italia în sec. XIV. Fragmentul nu este neapărat relevant pentru spațiul nostru istoric, căci provine dintr-un manuscris liturgic italian. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului și ar fi hazardat să afirmăm că acesta a circulat în Transilvania medievală, caz în care, probabil, ar fi fost folosit în medii franciscane sau dominicane. Fragmentul prezintă o splendidă inițială istoriată anluminată, reprezentând-o pe Sf. Fecioară, și o scriere textuală gotică de foarte bună calitate.

Fragm. Cod. Lat 10 - Fragmentul a fost decupat dintr-un liturghier (*missale*) copiat în Italia în sec. XIV. Fragmentul nu este neapărat relevant pentru spațiul nostru istoric, căci provine dintr-un manuscris liturgic italian. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului și ar fi hazardat să afirmăm că acesta a circulat în Transilvania medievală, caz în care, probabil, ar fi fost folosit în medii franciscane sau dominicane. Fragmentul prezintă inițiale filigranate (roșu/albastru) și o scriere textuală gotică de foarte bună calitate.

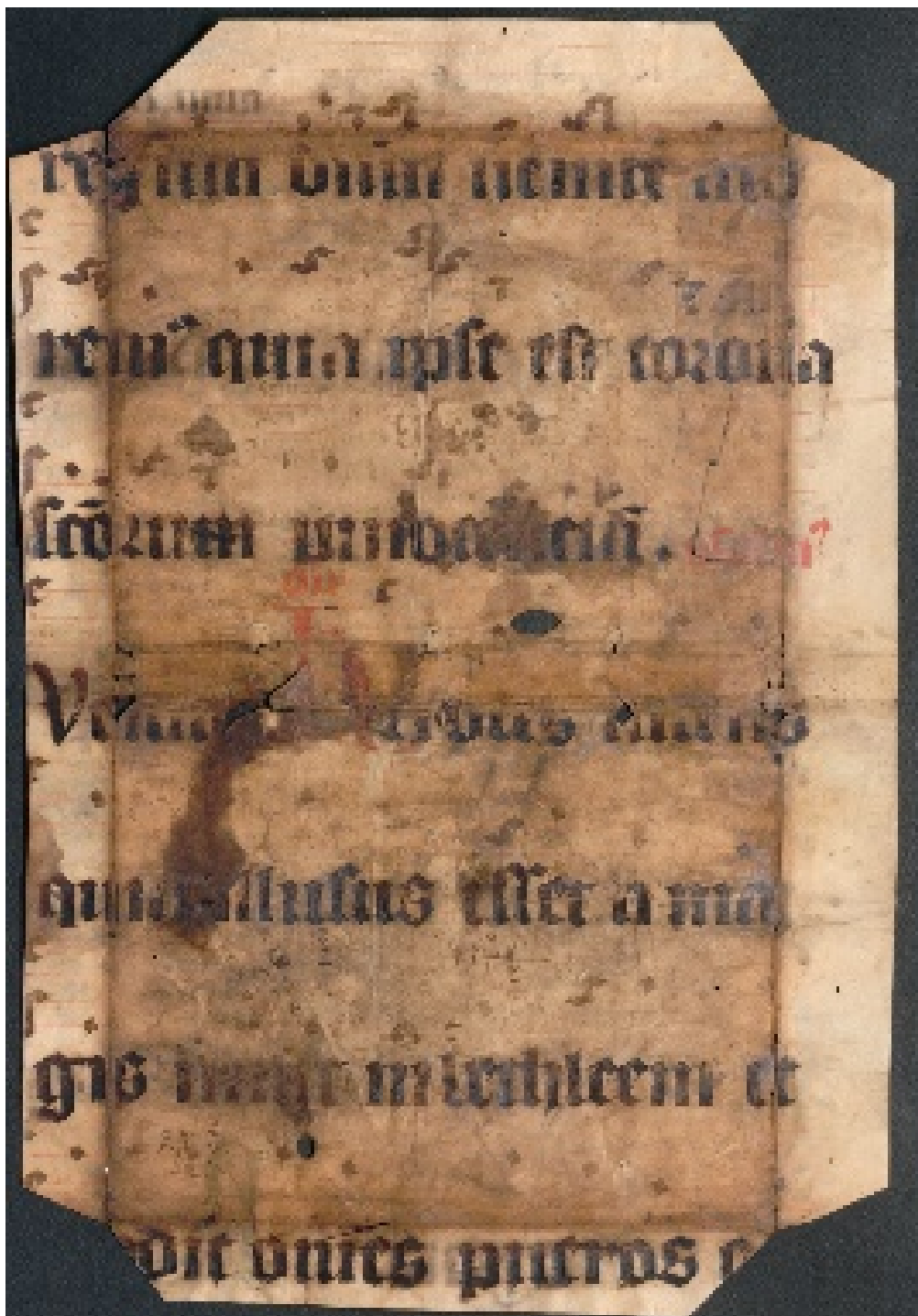
Fragm. Cod. Lat 11 - Fragmentul face parte dintr-o psaltire corală (*psalterium feriatum*) pentru uz franciscan, copiată cel mai probabil în Transilvania la începutul sec. XVI. Fragmentul pare să fie unicul supraviețuitor al colecției de manuscrise liturgice ale Conventului Franciscan din Cluj, fondat cu sprijinul lui Matia Corvinul la sfârșitul sec. XV. Este rar pentru Transilvania medievală. Fragmentul este esențial pentru memoria Clujului medieval, sau în orice caz a Transilvaniei medievale, dată fiind distrugerea aproape completă a colecțiilor franciscane din această zonă. Fragmentul prezintă o splendidă inițială decorată (aur, culori) **D**, care marchează începutul Psalmului 26, *Domine illuminatio mea*. Textul este copiat într-o impecabilă textuală gotică de tip *textus prescissus*, cel mai înalt grad de scriere utilizat în manuscrisele liturgice corale, de mari dimensiuni.

Fragm. Cod. Lat 13 - Fragmentul a fost decupat dintr-un antifonar copiat probabil în Transilvania, în a doua jumătate a sec. XV. Deși au supraviețuit o seamă de manuscrise liturgice din Transilvania medievală, fiecare nou item este un unicat, care documentează istoria liturghiei catolice medievale în zona noastră. Nu poate fi stabilită proveniența fragmentului, dar putem presupune că el provine dintr-un manuscris liturgic folosit în Transilvania la sfârșitul Evului Mediu, având valoare ca atare. Fragmentul prezintă notație muzicală gotică pătrată, inițiale lombarde filigranate, cadele subliniate și foliate, dintre care merită semnalată inițiala A de pe verso, locuită de imaginea unui porumbel (Duhul Sfânt), ilustrând tema sărbătorii (Rusaliile). Scrierea textuală gotică este de bună calitate.

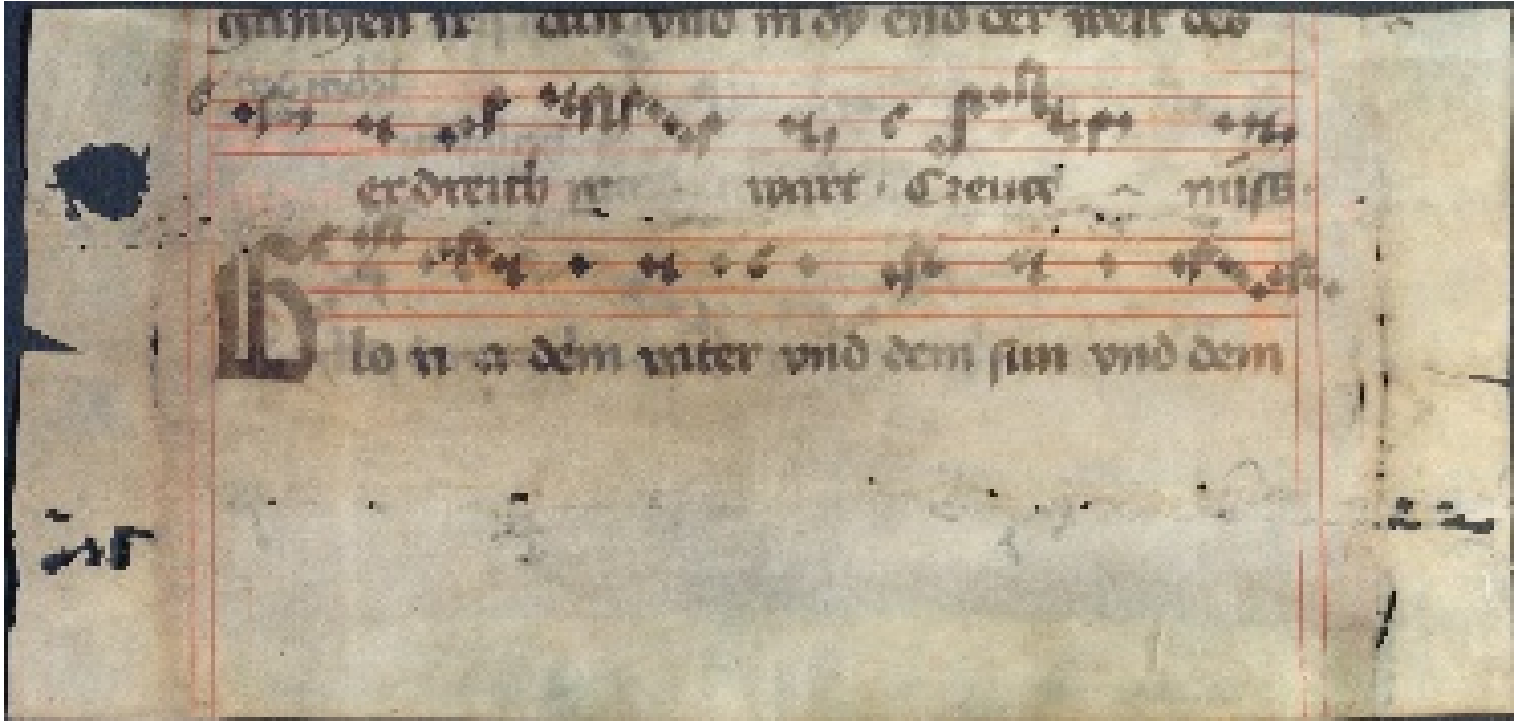
Fragm. Cod. Lat 14 - Manuscris liturgic din prima jumătate a sec. XV. Alături de alte trei fragmente păstrate la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca și la Budapesta (Arhive, Bibl. Acad.), provine dintr-un antifonar folosit probabil în zona Clujului în sec. XV. Fragmentul este relevant pentru cultura Transilvaniei medievale, și probabil chiar a Clujului. Deși lipsit de decorație, fragmentul de codice este remarcabil prin calitatea formală a textului și prin uzul local.

Fragm. Cod. Lat 15 - Manuscris liturgic din prima jumătate a sec. XV. Alături de alte 3 fragmente păstrate la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca și la Budapesta (Arhive, Bibl. Acad.), provine dintr-un antifonar folosit probabil în zona Clujului în sec. XV. Deși lipsit de decorație, fragmentul de codice este remarcabil prin calitatea formală a textului și prin uzul local.

Fragm. Cod. Lat 16 - Fragmentul reprezintă o filă incompletă dintr-un antifonar copiat în Austria, în sec. XV. Fragmentul a fost desprins din caietul unui tânăr clujean care studia la Academia iezuită din Graz la sfârșitul sec. XVII. Piesa este extrem de rară și de mare interes pentru comunitatea savantă germanofonă, întrucât este copiată în limba germană. Fragmentul prezintă câteva inițiale lombarde și cadele, dar nu este excepțional din punct de vedere formal.

Fragm. Cod. Lat 17 - Fragmentul reprezintă o filă reconstituită din 9 fragmente, provenind dintr-un antifonar copiat în Austria, în sec. XV. Fragmentul a fost desprins din caietele unui tânăr clujean care studia la Academia iezuită din Graz la sfârșitul sec. XVII. Piesa este extrem de rară și de mare interes pentru comunitatea savantă germanofonă, întrucât este copiată în limba germană. Fragmentul prezintă câteva inițiale lombarde și cadele, dar nu este excepțional din punct de vedere formal.

Fragm. Cod. Lat 18 - Fragmentul reprezintă o filă reconstituită din 9 fragmente, provenind dintr-un antifonar copiat în Austria, în sec. XV. Fragmentul a fost desprins din caietele unui tânăr clujean care studia la Academia iezuită din Graz la sfârșitul sec. XVII. Piesa este extrem de rară și de mare interes pentru comunitatea savantă germanofonă, întrucât este copiată în limba germană. Fragmentul prezintă câteva inițiale lombarde și cadele, dar nu este excepțional din punct de vedere formal.

Große glori und ere legetu über in der dor in der
nem hail **G**loria dem vater. **Der chor** Betz ist sem
Der sprachte went als am palm garten. Und als am eaderparum
am peccat libano mit er gemort an haus des herren **Dumach** all-
ganz aus als wo der spot. **tem** zu der andern vö singt man die
antigen all fünf dy man singt auf dy laudes da ist dy lob meeren
ame habe an die an **Der** man verichen went am andie habe an den
pö Saluz ist der man der sünde te **Der** and **pö** Ich glaube dieweil
pö wo dem herren da ich betribt wart **pö** wo es hat ich hat **cap**
der her hat gegeben als **me** in der
er vö **imp** chaste ihn du **er**
h die glori te **dumach** habe ame an
die antigen auf der **magnum** furo +

Gloria der welt hat
er **magnum** furo **er** **magnum** furo **er** **magnum** furo

Mem sel du **er** **magnum** furo **er** **magnum** furo

in der welt hat er versmacht mit nen wollustich arten
und dar vmb verdient er zu thomen zu den nochten
Dumach all als in
Der **er** vö **und** **gore**
mit den **er** **magnum** furo
Der **er** vö **und** **magnum** furo

amiden der priesterschaft. **E u o n a e.**
Nam habe sich
an dy **er** **magnum** furo
er **magnum** furo
an **er** **magnum** furo

Die hochste **er** **magnum** furo

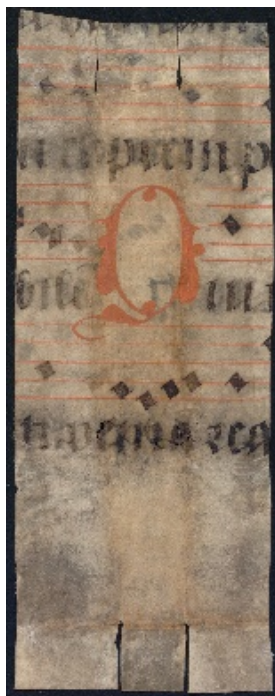
Fragm. Cod. Lat 19 - Fragmentul a fost decupat dintr-un gradual copiat cel mai probabil în Transilvania în primele decenii ale sec. XVI (înainte de 1528), pentru uzul bisericii Sf. Mihail din Cluj. Manuscrisul din care a fost decupat (Alba Iulia, Bibl. Batthyaneum ms. I.1) este, până la noi descoperiri, singura carte de cult aparținând Clujului medieval care ni s-a păstrat. Piesa este, de aceea, extrem de valoroasă pentru istoria Clujului. Folosirea fragmentului în legătura unei cărți aparținând colegiului/școlii iezuite arată că iezuiții au avut acces la colecțiile catolice medievale în timpul (Contra)Reformei. Fragmentul prezintă notație muzicală gotică, inițiale lombarde (roșu/albastru), dar nu e remarcabil din punct de vedere artistic. Scrierea textuală gotică este de bună calitate.

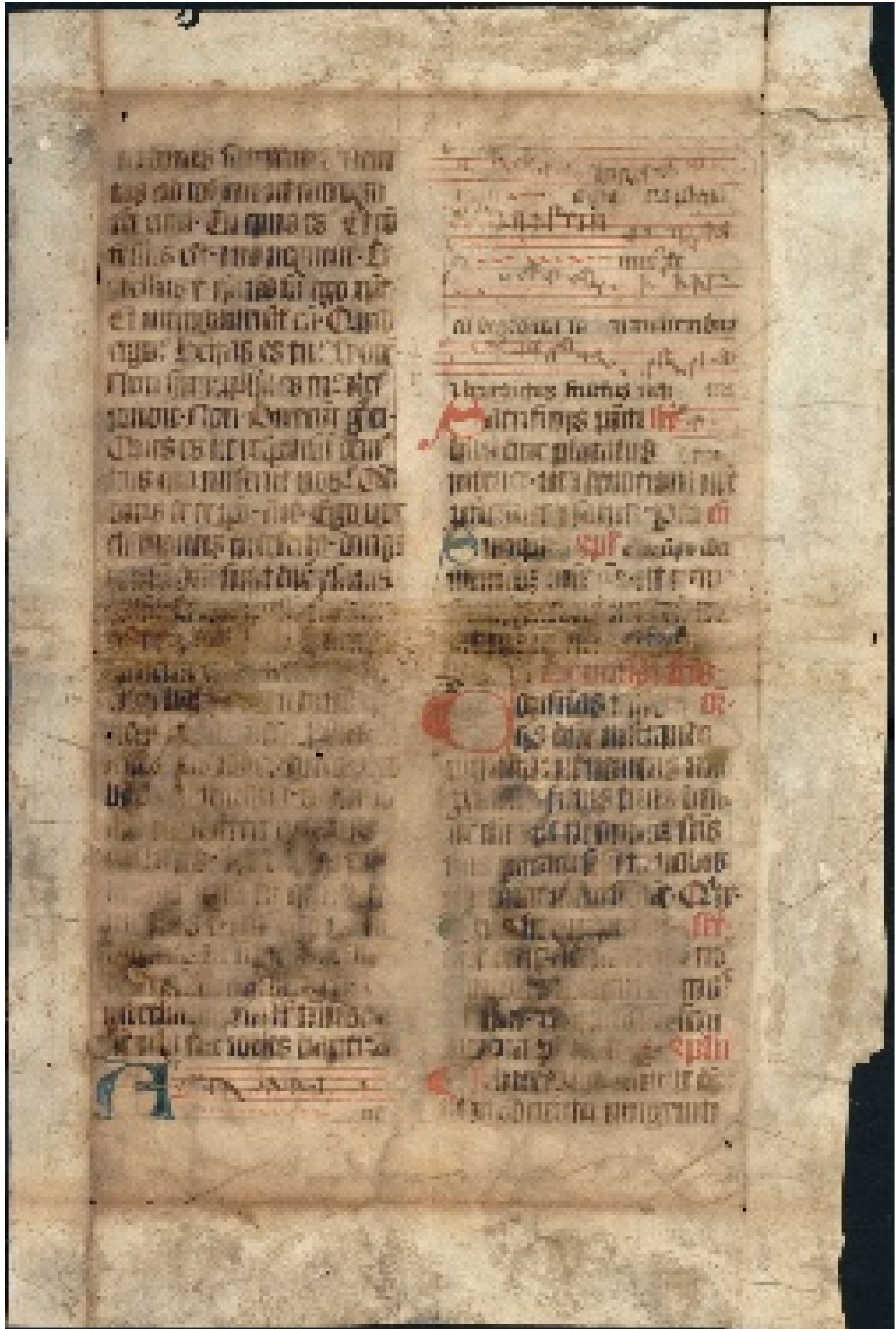
Fragm. Cod. Lat 20 - Fragmentul a fost decupat dintr-un gradual copiat cel mai probabil în Transilvania în primele decenii ale sec. XVI (înainte de 1528), pentru uzul bisericii Sf. Mihail din Cluj. Valoarea istorică a fragmentului este maximă pentru Cluj. Ms. din care a fost decupat (Alba Iulia, Bibl. Batthyaneum ms. I.1) este, până la noi descoperiri, singura carte de cult aparținând Clujului medieval care ni s-a păstrat. Piesa este extrem de valoroasă pentru istoria Clujului. Folosirea fragmentului în legătura unei cărți aparținând colegiului/școlii iezuite arată că iezuiții au avut acces la colecțiile catolice medievale în timpul (Contra)Reformei. Fragmentul prezintă notație muzicală gotică, inițiale lombarde (roșu/albastru), dar nu e remarcabil din punct de vedere artistic. Scrierea textuală gotică este de bună calitate.

Fragm. Cod. Lat 21 - Fragmentul a fost decupat din dintr-un gradual copiat cel mai probabil în Transilvania în primele decenii ale sec. XVI (înainte de 1528), pentru uzul bisericii Sf. Mihail din Cluj. Valoarea istorică a fragmentului este maximă pentru Cluj. Manuscrisul din care a fost decupat (Alba Iulia, Bibl. Batthyaneum ms. I.1) este, până la noi descoperiri, singura carte de cult aparținând Clujului medieval care ni s-a păstrat. Piesa este extrem de valoroasă pentru istoria Clujului. Folosirea fragmentului în legătura unei cărți aparținând colegiului/școlii iezuite arată că iezuiții au avut acces la colecțiile catolice medievale în timpul (Contra)Reformei. Fragmentul prezintă notație muzicală gotică, inițiale lombarde (roșu/albastru), dar nu e remarcabil din punct de vedere artistic. Scrierea textuală gotică este de bună calitate.

Fragm. Cod. Lat 22 - Fragmentul reprezintă o filă dintr-un liturghier (*missale*) copiat în Europa Centrală (Transilvania?), în sec. XV. Fragmentul a fost desprins dintr-o tipăritură clujeană (BVM C.219 – János Szilvási, *Antiquitas et perpetua duratio fidei catholicae*, Claudiopoli: Typis Heltanis, 1597), care a aparținut iezuiților din Cluj, deci provine, probabil, dintr-un manuscris liturgic de uz local. Fragmentul prezintă câteva inițiale în culori (roșu, albastru), dar nu are o valoare formală excepțională, intrând în media producției de carte din zonă.

FRAGmed
UN PUZZLE TRANSILVAN
RECONSTITUINDO CULTURA MEDIEVALĂ DIN FRAGMENTE DE CODICE

